

Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (aštuntoji kolegija) SPRENDIMAS

2013 m. lapkričio 7 d.*

„Teisinių išlaidų draudimas — Direktyva 87/344/EEB — 4 straipsnio 1 dalis — Draudėjo laisvė pasirinkti advokatą — Bendrosiose sutarties sąlygose numatyta išlyga, pagal kurią teisinę pagalbą teismo procesuose ir administracinėse procedūrose teikia draudiko darbuotojai — Nepriklausomo teisės specialisto suteiktos teisinės pagalbos išlaidos, kurios atlyginamos tik kai, draudiko manymu, tvarkyti bylą būtina pavesti nepriklausomam specialistui“

Byloje C-442/12

dėl *Hoge Raad der Nederlanden* (Nyderlandai) 2012 m. rugsėjo 28 d. sprendimu, kurį Teisingumo Teismas gavo 2012 m. spalio 3 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

Jan Sneller

prieš

DAS Nederlandse Rechtsbijstand Verzekeringsmaatschappij NV

TEISINGUMO TEISMAS (aštuntoji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininko pareigas einantis aštuntosios kolegijos pirmininkas C. G. Fernlund, teisėjai C. Toader (pranešėja) ir E. Jarašiūnas,

generalinis advokatas P. Mengozzi,

posėdžio sekretorė M. Ferreira, administratorė,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2013 m. rugsėjo 19 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

- *DAS Nederlandse Rechtsbijstand Verzekeringsmaatschappij NV*, atstovaujamos advokatų J. W. H. van Wijk ir B. J. Drijber,
- Italijos vyriausybės, atstovaujamos G. Palmieri, padedamos *avvocato dello Stato* W. Ferrante,
- Austrijos vyriausybės, atstovaujamos A. Posch,
- Europos Komisijos, atstovaujamos F. Wilman ir K.-P. Wojcik,

* Proceso kalba: olandų.

atsižvelgęs į sprendimą, priimtą susipažinus su generalinio advokato nuomone, nagrinėti bylą be išvados,

priima šį

Sprendimą

- 1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą susijęs su 1987 m. birželio 22 d. Tarybos direktyvos 87/344/EEB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su teisinių išlaidų draudimu, derinimo (OL L 185, p. 77; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 6 sk., 1 t., p. 187), pagrindinėje byloje taikomos *ratione temporis*, 4 straipsnio 1 dalies išaiškinimu.
- 2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant J. Sneller ir draudimo bendrovės *DAS Nederlandse Rechtsbijstand Verzekeringsmaatschappij NV* (toliau – DAS) ginčą dėl teisinės pagalbos, kurią teikia draudėjo pasirinktas advokatas, išlaidų padengimo.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

- 3 Direktyvos 87/344 vienuoliktoje konstatuojamojoje dalyje numatyta:

„kadangi asmenų, turinčių teisinių išlaidų draudiminę apsaugą, interesai reiškia, kad apdraustasis privalo turėti galimybę bet kokioje apklausoje [administracinėje procedūroje] arba teismo procese bei visais atvejais, atsiradus interesų konfliktui, pasirinkti advokatą arba kitą asmenį, kuris turi nacionalinių įstatymų numatytus reikalavimus atitinkančią kvalifikaciją“.

- 4 Šios direktyvos 1 straipsnyje nustatyta:

„Šios direktyvos tikslas yra suderinti teisinių išlaidų draudimą reglamentuojančių įstatymų ir kitų teisės aktų nuostatas <...> stengiantis padėti veiksmingai naudotis steigimosi laisve ir kiek galima užkirsti kelią bet kokiam interesų konfliktui, ypač kylančiam tada, kai draudikas suteikia draudiminę apsaugą kitam asmeniui arba suteikia draudiminę apsaugą ir asmens teisinėms išlaidoms, ir kuriai nors kitai <...> draudimo grupei, bei, iškilus tokiam konfliktui, sudaryti galimybę jį išspręsti.“

- 5 Minėtos direktyvos 2 straipsnio 1 dalis suformuluota taip:

„Ši direktyva yra taikoma teisinių išlaidų draudimui. Toks draudimas reiškia, kad draudimo įmonė už draudimo įmokas įsipareigoja padengti teismo proceso išlaidas ir suteikti kitas su draudimine apsauga tiesiogiai susijusias paslaugas, siekiant:

- garantuoti apdraustajam jo patirtų nuostolių, žalos atlyginimą arba sužalojimo kompensaciją ikiteisminio susitarimo [neteisiniu būdu] arba baudžiamojo ar civilinio proceso pagalba,
- ginti apdraustąjį arba jam atstovauti civiliniame, baudžiamajame, administraciniame ar kitokiame procese arba dėl bet kokio jam pareikšto reikalavimo.“

6 Tos pačios direktyvos 4 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Kiekvienoje teisinių išlaidų draudimo sutartyje aiškiai pripažįstama, kad:

- a) kai kreipiamasi į advokatą ar kitą asmenį, kuris pagal nacionalinės teisės aktus turi reikiamą kvalifikaciją ginti apdraustąjį, jam atstovauti arba ginti jo interesus bet kokiame tyrime [bet kokioje administracinėje procedūroje] ar teismo procese, apdraustasis turi teisę laisvai pasirinkti tokį advokatą arba kitą asmenį;
- b) kilus interesų konfliktui, apdraustasis turi teisę laisvai pasirinkti advokatą arba, jei jis to nori ir tą leidžia nacionalinės teisės aktai, bet kurią kitą reikiamą kvalifikaciją turintį asmenį ginti jo interesus.“

7 Direktyvos 87/344 5 straipsnyje numatyta:

„1. Kiekviena valstybė narė gali numatyti 4 straipsnio 1 dalies taikymo išimtis teisinių išlaidų draudimui, jeigu yra įvykdytos visos šios sąlygos:

- a) draudimas apsiriboja tiktai bylomis, susijusiomis su kelių transporto priemonių naudojimu atitinkamos valstybės narės teritorijoje;
- b) draudimas yra numatytas sutartyje dėl pagalbos suteikimo kelių transporto priemonių avarijos ar gedimo atveju;
- c) nei teisinių išlaidų draudikas, nei pagalbos draudikas neatlieka jokių atsakomybės grupių draudimo;
- d) yra numatytos priemonės, garantuojančios, kad teisines konsultacijas ir kiekvienos ginčo šalies atstovavimą vykdo visiškai nepriklausomi advokatai, jeigu šios šalys yra apdraudusios savo teismo [teisines] išlaidas pas tą patį draudiką.

2. Pagal šio straipsnio 1 dalį valstybės narės draudimo įmonei suteikta išimtis nedaro įtakos 3 straipsnio 2 dalies taikymui.“

Nyderlandų teisė

8 Finansinės priežiūros įstatymo (*Wet op het financieel toezicht*) 4:67 straipsnio 1 dalis suformuluota taip:

„Teisinių išlaidų draudikai teisinių išlaidų draudimo sutartyse turi aiškiai numatyti, kad draudėjas gali laisvai pasirinkti advokatą arba kitą teisės žinių turintį asmenį, jeigu:

- a. į advokatą arba kitą teisės žinių turintį asmenį kreipiamasi siekiant teismo procese arba administracinėje procedūroje ginti draudėją, jam atstovauti ar įgyvendinti jo interesus arba
- b. kyla interesų konfliktas.“

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

9 Iš prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo sprendimo matyti, kad J. Sneller su bendrove *Reaal Schadeverzekeringen NV* sudarė teisinių išlaidų draudimo sutartį. Draudimo sutartyje numatyta, kad tvarkyti draudimo bylas pavesta bendrovei DAS.

- 10 Minėtoje sutartyje taip pat numatyta, kad bylas tvarko DAS darbuotojai. Tačiau, jeigu pagal sutartį arba atsižvelgiant į DAS nuomonę bylą reikia pavesti nepriklausomam specialistui, draudėjas turi teisę pats pasirinkti advokatą arba kitą ekspertą.
- 11 Pagrindinėje byloje J. Sneller nori pareikšti ieškinį savo buvusiam darbdaviui, siekdamas, kad būtų atlyginta žala, patirta dėl neteisėto jo atleidimo iš darbo. Tam jis ketina pasinaudoti pasirinkto advokato pagalba, o jo teisinių išlaidų draudikas turėtų padengti teisinės pagalbos teikimo išlaidas. DAS sutiko, kad J. Sneller pradėtų teismo procesą, tačiau manė, kad J. Sneller sudarytoje draudimo sutartyje tokiu atveju nenumatyta galimybė padengti apdraustojo pasirinkto advokato teikiamos teisinės pagalbos išlaidas. DAS nurodė, kad yra pasirengusi teikti J. Sneller teisinę pagalbą pati, pasitelkdama vieną iš savo darbuotojų, kuris nėra advokatas.
- 12 Šiuo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad pagal Nyderlandų teisę procese, kurį J. Sneller ketina pradėti prieš savo buvusį darbdavį, teisinė pagalba nėra privaloma.
- 13 DAS atsisakius padengti J. Sneller pasirinkto advokato teikiamos teisinės pagalbos išlaidas, J. Sneller kreipėsi į *voorzieningenrechter te Amsterdam* (laikinasios apsaugos priemonės taikantis teisėjas, Amsterdamas), prašydamas įpareigoti DAS padengti minėtas išlaidas. 2011 m. kovo 8 d. sprendimu *voorzieningenrechter te Amsterdam* šį prašymą atmetė.
- 14 Šis sprendimas buvo patvirtintas 2011 m. liepos 26 d. *Gerechtshof te Amsterdam* (apeliacinės instancijos Amsterdamo apygardos teismas) sprendimu. *Gerechtshof te Amsterdam* laikėsi nuomonės, kad Finansinės priežiūros įstatymo 4:67 straipsnio 1 dalies a punktas turi būti aiškinamas taip, kad tokiais kaip pagrindinės bylos aplinkybėmis, kai sutarties dalykas yra teisminių išlaidų už paslaugas natūra draudimas, teisė laisvai pasirinkti advokatą neatsiranda vien dėl to, kad dėl draudėjo interesų nusprendžiama pradėti teismo procesą; taip pat būtina, kad teisminių išlaidų draudikas nuspręstų, jog teisinę pagalbą turi teikti nepriklausomas specialistas, o ne jo darbuotojai. Teismo nuomone, interesų konfliktas, kurio siekiama išvengti pagal Direktyvos 87/344 4 straipsnio 1 dalies a punktą, gali kilti tik tokiu atveju.
- 15 J. Sneller šį sprendimą apskundė prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui. Nacionalinio teismo nuomone, tiek iš įvairių Direktyvos 87/344 4 straipsnio 1 dalies kalbinių versijų analizės, tiek iš 2009 m. rugsėjo 10 d. Sprendimo *Eschig* (C-199/08, Rink. p. I-8295) ir 2011 m. gegužės 26 d. Sprendimo *Stark* (C-293/10, Rink. p. I-4711) išplaukia svarbių argumentų, patvirtinančių nuostatą, kad tuo atveju, kai pradedamas teismo procesas arba administracinė procedūra, sutarties sąlygose draudėjui visada turi būti numatyta teisė laisvai pasirinkti specialistą.
- 16 Teismas mano, kad atsakymas, kurį reikia pateikti pagrindinėje byloje, galėtų sukelti tam tikrų socialinių pasekmių, nes, pritarus tokiam Direktyvos 87/344 4 straipsnio 1 dalies aiškinimui, neišvengiamai veikiausiai labai pabrangtų draudimo įmoka.
- 17 Tokiomis aplinkybėmis *Hoge Raad der Nederlanden* (Nyderlandų Aukščiausiasis Teismas) nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:
 1. „Ar pagal direktyvos [87/344] 4 straipsnio 1 dalį teisinių išlaidų draudikui, kuris savo draudimo sutarties sąlygose nustato, kad teisinę pagalbą teismo procesuose ir administracinėse procedūrose paprastai teikia jo darbuotojai, taip pat leidžiama numatyti sąlygą, kad su teisine pagalba, kurią suteikė apdraustojo laisvai pasirinktas advokatas arba atstovas, susijusios išlaidos padengiamos tik tada, kai draudikas mano, kad tvarkyti bylą reikia patikėti nepriklausomam specialistui?
 2. Ar atsakant į pirmąjį klausimą svarbu tai, ar konkrečiame teismo procese arba administracinėje procedūroje teisinė pagalba yra privaloma?“

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl pirmojo klausimo

- 18 Pirmuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės nori sužinoti, ar Direktyvos 87/344 4 straipsnio 1 dalies a punktas turi būti aiškinamas taip, kad juo draudžiama teisinių išlaidų draudikui, kuris teisinių išlaidų draudimo sutartyse numato, kad teisinę pagalbą paprastai teikia jo darbuotojai, taip pat nustatyti, kad su teisine pagalba, kurią suteikė draudėjo laisvai pasirinktas advokatas arba atstovas, susijusios išlaidos gali būti atlyginamos tik tada, kai draudikas mano, kad tvarkyti bylą reikia patikėti nepriklausomam specialistui.
- 19 Šiuo klausimu reikia patikslinti, kad, DAS nuomone, Direktyvos 87/334 4 straipsnio 1 dalies a punkto frazės „lorsqu’il est fait appel à un avocat“ (liet. kai kreipiamasi į advokatą) pasyvinė konstrukcija, kuri taip pat vartojama šios nuostatos redakcijoje vokiečių, anglų ir olandų kalbomis, rodo, jog ja nenustatoma, ar per procesą draudikas arba draudėjas turi įvertinti būtinybę kreiptis į nepriklausomą specialistą. Tai reiškia, kad DAS draudimo sutartyse gali savo nuožiūra reglamentuoti šį klausimą, o minėta nuostata gali būti suprantama kaip numatanti, kad „kai [draudikas nusprendžia, kad reikia kreiptis] į advokatą, <...> apdraustasis turi teisę laisvai [jį] pasirinkti“.
- 20 Tokiam siauram Direktyvos 87/344 4 straipsnio 1 dalies a punkto aiškinimui negalima pritarti.
- 21 Pirma, nors tiesa, kad iš pačios Direktyvos 87/344 4 straipsnio 1 dalies a punkto nuostatos negalima nustatyti frazės „kai kreipiamasi į advokatą, <...> apdraustasis turi teisę laisvai [jį] pasirinkti“ aprėpties, vis dėlto aiškinant Sąjungos teisės nuostatą reikia atsižvelgti ne tik į jos formuluotę, bet ir į kontekstą bei teisės akto, kuriame ji įtvirtinta, tikslus (minėto Sprendimo *Eschig* 38 punktas).
- 22 Šiuo klausimu pažymėtina, kad iš Direktyvos 87/344 vienuoliktos konstatuojamosios dalies ir 4 straipsnio 1 dalies matyti, jog asmens, turinčio teisinių išlaidų draudžiamąją apsaugą, interesai reiškia, kad jis bet kokiame teismo procese ar administracinėje procedūroje gali laisvai pasirinkti advokatą arba kitą asmenį, kuris turi nacionalinių įstatymų numatytus reikalavimus atitinkančią kvalifikaciją (minėto Sprendimo *Stark* 28 punktas).
- 23 Taigi iš Direktyvos 87/344 4 straipsnio 1 dalies a punkto, aiškinamo kartu su jos vienuolikta konstatuojamąja dalimi, išplaukia, kad draudėjo teisė laisvai pasirinkti advokatą negali būti taikoma tik tais atvejais, kai draudikas nusprendžia, jog reikia kreiptis į nepriklausomą specialistą.
- 24 Antra, kaip teigė Europos Komisija, svarbu konstatuoti, kad Direktyvos 87/344, ypač jos 4 straipsnio, tikslas plačiai ginti apdraustųjų teises (šiuo klausimu žr. minėto Sprendimo *Eschig* 45 punktą) nedera su siauru šios direktyvos 4 straipsnio 1 dalies a punkto aiškinimu, kokį siūlo DAS.
- 25 Šiuo klausimu primintina, kad Direktyvos 87/344 4 straipsnio 1 dalis, reglamentuojanti teisę laisvai pasirinkti atstovą, yra visuotinė ir privaloma (žr. minėto Sprendimo *Eschig* 47 punktą ir minėto Sprendimo *Stark* 29 punktą).
- 26 Trečia, dėl draudimo įmokos dydžio reikėtų patikslinti, kad dėl įvairių apdraustojo teisės laisvai pasirinkti atstovą įgyvendinimo būdų neatmestina, jog tam tikrais atvejais gali būti numatomi draudiko padengiamų išlaidų apribojimai.
- 27 Remiantis Teisingumo Teismo praktika, pasirinkimo laisvė pagal Direktyvos 87/344 4 straipsnio 1 dalį nesuponuoja valstybių narių pareigos nurodyti draudikams bet kokiomis aplinkybėmis atlyginti visas dėl apdraustojo gynybos patirtas išlaidas, jei tik ši laisvė nepraranda savo reikšmės. Taip būtų, jei dėl

šių išlaidų atlyginimo apribojimų apdraustajam taptų *de facto* neįmanoma protingai pasirinkti atstovo. Bet kuriuo atveju nacionaliniai teismai, į kuriuos gali būti kreipiamasi šiuo klausimu, turi patikrinti, kad nėra tokio apribojimo (šiuo klausimu žr. minėto Sprendimo *Stark* 33 punktą).

- 28 Be to, sutarties šalys gali susitarti dėl didesnių teisinių išlaidų atlyginimo, už tai apdraustajam nustatant galbūt didesnę draudimo įmoką (šiuo klausimu žr. minėto Sprendimo *Stark* 34 punktą).
- 29 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į pirmąjį klausimą reikia atsakyti taip: Direktyvos 87/344 4 straipsnio 1 dalies a punktas turi būti aiškinamas taip, kad juo draudžiama teisinių išlaidų draudikui, kuris savo draudimo sutartyse nustato, kad teisinę pagalbą paprastai teikia jo darbuotojai, taip pat numatyti, kad su teisine pagalba, kurią suteikė draudėjo laisvai pasirinktas advokatas arba atstovas, susijusios išlaidos gali būti atlyginamos tik tada, kai draudikas mano, kad tvarkyti bylą reikia patikėti nepriklausomam specialistui.

Dėl antrojo klausimo

- 30 Antruoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą patekęs teismas iš esmės siekia sužinoti, ar atsakymui į pirmąjį klausimą turi įtakos tai, ar konkrečiame teismo procese arba administracinėje procedūroje teisinė pagalba pagal nacionalinę teisę yra privaloma.
- 31 Kadangi, pirma, kaip pažymėta šio sprendimo 25 punkte, apdraustojo teisė laisvai pasirinkti atstovą yra visuotinė ir privaloma ir, antra, pagal Direktyvą 87/344, kaip visų pirma matyti iš jos vienuoliktos konstatuojamosios dalies ir 4 straipsnio 1 dalies a punkto, ši teisė ir jos apimtis nepaliekama reglamentuoti nacionalinės teisės normomis, reglamentuojančiomis teisinį atstovavimą, tos nacionalinės normos negali turėti jokios įtakos atsakymui į antrąjį klausimą.
- 32 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, į antrąjį klausimą reikia atsakyti taip: atsakymui į pirmąjį klausimą neturi įtakos tai, ar konkrečiame teismo procese arba administracinėje procedūroje teisinė pagalba pagal nacionalinę teisę yra privaloma.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

- 33 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (aštuntoji kolegija) nusprendžia:

- 1. 1987 m. birželio 22 d. Tarybos direktyvos 87/344/EEB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su teisinių išlaidų draudimu, derinimo 4 straipsnio 1 dalies a punktas turi būti aiškinamas taip, kad juo draudžiama teisinių išlaidų draudikui, kuris savo draudimo sutartyse nustato, kad teisinę pagalbą paprastai teikia jo darbuotojai, taip pat numatyti, kad su teisine pagalba, kurią suteikė draudėjo laisvai pasirinktas advokatas arba atstovas, susijusios išlaidos gali būti atlyginamos tik tada, kai draudikas mano, kad tvarkyti bylą reikia patikėti nepriklausomam specialistui.**
- 2. Atsakymui į pirmąjį klausimą neturi įtakos tai, ar konkrečiame teismo procese arba administracinėje procedūroje teisinė pagalba pagal nacionalinę teisę yra privaloma.**

Parašai.